

Behovsanalys

Arbetsnamn: Hinderbana

Författare: Torstein Tysklind

Datum: 2023-11-17

Version: 0.7

Sida: 1 (10)

Behovsanalys

Hinderbana

1 Varför behöver något göras?

1.1 Bakgrund

Under våren 2022 inkom ett Tyresöinitiativ med ett förslag om att Tyresö kommun skulle tillskapa ett en hinderbana utomhus i anslutning till ett redan existerande elljusspår eller längs ett nytt spår på 3-5 km. Ärendet behandlades i kultur och fritidsnämnden 2022-08-29 som gav kultur- och fritidsförvaltningen i uppdrag att se över en eventuell hinderbana i anslutning till motionsspår inom ramen för utegymsutredningen.

Uppdraget bygger på ett ordförandeutlåtande där ordföranden i kultur- och fritidsnämnden bland annat skriver om placering och behov av utegym:

"Initiativtagaren har förslagit att det ska anläggas en hinderbana i anslutning till befintligt motionsspår. Det är ett bra förslag och något som ligger nära i linje med flera utredningar som nu pågår och är planerade.

...

*Som ordförande anser jag att en spontanidrottsyta så som hinderbana utomhus har potential att vara ett kostnadseffektivt alternativ till utegym, därför får förvaltningen i uppdrag att se över en eventuell hinderbana i anslutning till motionsspår inom ramen för utegymsutredningen."*¹

Frågorna om utegym och hinderbana är olika frågor, även om det finns kopplingspunkter. Tolkningen av uppdraget är att nämnden vill att det görs en avvägning mellan behovet av utegym och behovet av en hinderbana, vilket är en rimlig fråga. Utredaren har valt att separera behovsanalyserna, men att i behovsanalysen av hinderbanan inkludera en avvägning mellan de två behoven.

1.2 Behov

1.2.1 Sammanfattning

Behovet av en hinderbana kan inte kopplas till en befolkningsökning, utan är kopplat till kultur- och fritidsnämndens målsättning att skapa aktiviteter som främjar folkhälsan. Promenader, jogging och styrketräning som utförs på egen hand är de mest populära träningsformerna i Sverige.

Av kommunens spontananläggningar är motionsspåren och utegymmen de mest besökta. En hinderbana bredvid ett motionsspår skulle vara en ny aktivitet för Tyresö kommun, som erbjuder en kombination av kondition-, styrke- och smidighetsträning. Sannolikt skulle en hinderbana i anslutning till ett motionsspår locka nya användare.

Hinderbana bedöms också som en kostnadseffektiv träningsform. Kostnaden att bygga en hinderbana är, trots att den sannolikt är dyrare än ett utegym, ändå låg jämfört med andra idrottsanläggningar och hallar.

En hinderbana bör placeras i anslutning till något av kommunens existerande motionsspår. Utifrån var de flesta bor kan det vara en fördel att placera banan vid Barnsjöspåret, men ytterst

¹ Ordförandeutlåtande, KFN 2022-08-29 § 64

är det hur en bana kan anläggas bäst i naturen som måste avgöra. Här kommer avvägningar av naturvärden vara viktiga.

En hinderbana ska vara utmanande vilket kan göra den svår att tillgänglighetsanpassa. Det bör dock vara möjligt att bygga en bana så att vissa hinder är mer tillgängliga än andra och/eller erbjuder olika svårighetsgrader.

1.2.2 En hinderbana

På en hinderbana löper utövaren mellan olika hinder. Vid hindren får utövaren öva sin styrka, smidighet och balans. Tanken är att kombinationen av löpning och hinder ska ge en mer allsidig träning. Dessutom innebär hinderbanan en utmaning där det ger en extra kick om man klarar något som upplevs som svårt.

Som exempel kan man titta på hinderbanan i Upplands Väsby som förslagsställaren i Tyresöinitiativet lyfter. Denna bana byggdes 2018, och är klart inspirerad av idrotten som kallas OCR (obstacle course racing - fritt översatt till "tävling på hinderbana). Banan består av 11 hinder där man ska ta sig över och under, klättra över hinder och släntras på olika sätt, gå balansgång samt gå armgång på olika sätt.

Bäst intryck av banan och vad den erbjuder får man genom att titta på videon av de olika hindren som finns på <https://www.upplandsvasby.se/uppleva-och-gora/projekt/hinderbana.html>

Även Sigtuna kommun har under 2023 öppnat en ny hinderbana av liknande utformning som den i Väsby. På banan i Sigtuna har man satsat särskilt på att skapa en bana för olika åldrar och förmågor, där många av hindren finns i två utformningar: En lätt och en svår.

I Stockholmsområdet finns det flera hinderbanor med olika utformningar. Några hinderbanor ägs och drivs av företag. Vissa av dem är inomhus ibland i anslutning till gymverksamheter. På dessa banor innebär det en kostnad att träna. Andra hinderbanor är kommunalägda och tillgängliga för allmänheten: Exempelvis Farsta idrottsplats, på Lidingö samt i Sigtuna kommun utöver banan i Upplands Väsby. Banor ligger i anslutning till idrottsplatser, vid utegym och vid motionsspår.

Hinderbanorna ärgjorda av olika material. En del banor är byggda i trä, vissa i kombination med metall, andra är gjorda helt i metall. Några banor är inspirerade av militära hinderbanor och andra är utformade främst för OCR. Det finns olika leverantörer på marknaden.

1.2.3 Koppling till kommunens mål och särskilda uppdrag

Kommunfullmäktige har i kommunplan för 2024-2027, målområde 3, slagit fast att i Tyresö ska alla invånare och besökare ha tillgång till en meningsfull fritid, rik kultur och en tillgänglig natur.

Ett politiskt uppdrag har getts under överskriften "En meningsfull vardag och fritid för alla":

"Utveckla natur-, kultur- och fritidsverksamheter där alla Tyresöbor i alla åldrar har en meningsfull vardag och fritid. Behovet av natur-, kultur- och fritidsaktiviteter ska speciellt mötas för särskilt sårbara grupper, så att tröskeln för deltagande är låg och ofrivillig ensamhet minskar."

Kultur- och fritidsnämnden har i nämnd- och förvaltningsplanen för 2024 fastslagit nämndmålet:

"Tyresöbor har tillgång till ett rikt och varierat utbud av kultur- och fritidsaktiviteter som främjar folkhälsan".

Det är alltså viktiga aspekter av den verksamhet som kultur- och fritidsförvaltningen ska driva att den ska vara riktad mot alla, den ska främja folkhälsan och tröskeln för deltagande ska vara låg. Särskilt sårbara grupperns behov ska mötas och det ska vara en låg tröskel för deltagandet.

Under 2023 har ett förslag till en övergripande analys av kommunens behov av anläggningar för friluftsliv och spontanidrott tagits fram. Enligt dokumentet Behovsanalys frilufts- och spontananläggningar är kommunens utmaning att *"på ett balanserat sätt fördela sina resurser till fritidsaktiviteter så att kommunens mål uppnås"*, samt att kommunen måste prioritera resurserna där de gör mest nytta för helheten.

Om spontananläggningar (så som motionsspår och hinderbana) skriver utredningen att *"syftet med dessa är att locka och ge möjlighet till fysisk aktivitet. De riktar sig till alla åldrar, men kanske särskilt till barn och unga"*. En aspekt som analysen lyfter fram är att tröskeln att komma i gång med aktiviteter är lägre när aktiviteten inte kräver någon dyr utrustning eller särskilda kläder.

Enligt Centrum för idrottsforskning är de vanligaste idrotts- och motionsaktiviteterna i Sverige promenader, löpning och styrketräning och fastslår *"De populäraste träningsformerna är alltså sådana som utövas på egen hand."*²

En hinderbana vid ett motionsspår skulle utgöra ett komplement till motionsspår och utegym och locka nya användare till anläggningarna. I anslutning både till motionsspåret i Alby och motionsspåret vid Barnsjön/Wättinge finns i dag redan utegym. En hinderbana kräver ingen särskild utrustning för att komma i gång, på så sätt är tröskeln låg. Samtidigt finns en tröskel i att banan kommer att vara för svår för vissa grupper av medborgare.

1.2.4 Tidigare beslut och bedömningar

Kultur- och fritidsnämnden presenterar varje år sina behov av lokaler och anläggningar i en lokalbehovsanalys som ligger till grund för kommunens anläggnings- och lokalförsörjningsplan.

Följande har varit utgångspunkt för analyserna:

- behovet av nya anläggningar baseras på befolkningsprognos och aktuella nyckeltal (andel invånare per anläggning)
- Befolkningsökningen av barn- och unga beaktas särskilt, och ökningen i olika kommundelar.
- Utgångspunkten är att dagens servicenivå ska bibehållas relaterat till befolkningsökningen.

I den anläggnings- och lokalbehovsanalys som fastställdes av kultur- och fritidsnämnden 2023-08-28 lyfts behovet av utegym/hinderbana som en underpunkt till behovet av ytterligare spontananläggningar.

² Centrum för idrottsforskning hemsida, <https://centrumforidrottsforskning.se/kunskap-om-idrott/halsa-traning-och-prestation/motion-och-halsa>, avläst 2023-10-03.

1.2.5 Befolkningsutvecklingen

Utgångspunkten för kultur- och fritidsnämnden är att servicenivån ska upprätthållas relaterat till befolkningsutvecklingen.

Befolkning i Tyresö vid årets slut	Utfall		Prognos		
	2017	2022	2027	2032	2036
0-18 år	12 169	12 451	12 622	13 398	13 981
6-18 år	8 710	9 213	9 292	9 611	10 023
Befolkning totalt	47 304	49 214	52 010	56 172	58 841
Ökning från 2017					
0-18 år		282	453	1 229	1 812
6-18 år		503	582	901	1 313
Befolkning totalt		1 910	4 706	8 868	11 537

Principen om att upprätthålla servicenivån bygger på att anläggningar ska tillkomma i den takt som kommunens befolkning växer för att fylla behovet.

Befolkningsökningen innebär att kommunen kan få möjlighet att bredda sitt utbud mot medborgarna så att fler medborgare kan hitta aktiviteter som motsvarar deras intressen.

1.2.6 Målgrupper för en hinderbana

Erfarenheterna från Upplands Väsby är att hinderbanan används flitigt och har varit en faktor som har lockat användare till ett motionsområde som kommunen har utvecklat. Det finns dock ingen registrering och därmed statistik över användandet. Banan används främst av tre olika grupper³:

- Barnfamiljer där hela familjen tar hinderbanan som en extra utmaning och lek i anslutning till löparspåret.
- Ungdomar som hänger i banan för att det ger utmaningar och kickar
- Människor som faktisk tränar inför OCR-lopp, och som tar sig till banan även från andra kommuner för att träna sin förmåga och få variation.

1.2.7 Nyttjandet av de anläggningar kommunen har i dag

Kommunen saknar en systematisk statistik över nyttjandet av de anläggningar för motion som kommunen äger. En sådan statistik kunde varit intressant utifrån ett ekonomiskt perspektiv för att bedöma vilka kostnader kommunen har för varje aktivitetstillfälle.

Som en del av framtagandet av den övergripande behovsanalysen för friluft- och spontanläggningar genomfördes i juni 2023 en enkel inventering av hur kommunens spontanläggningar användes. Sju anläggningar besöktes vid varje tillfälle, varav två utegym och ett motionsspår. Antalet besökare registrerade vid varje inventeringstillfälle.

I inventeringen visade sig motionsspåret och de två utegymmen vara de mest besökta anläggningarna. De hade nästan dubbelt så hög besöksfrekvens som de övriga

³ Enligt intervju med t.f. kultur- och fritidschef Upplands Väsby kommun, 2023-11-08.

spontananläggningar (skatepark, parkourpark, basket- och padelplan). Det som också var tydligt var att gymmen och motionsspåret var mest populära bland de vuxna. Cirka 70 procent av besökarna bedömdes vid inventeringen vara över 20 år. På de övriga spontananläggningarna var 76 % av besökarna under 20 år.

I detta perspektiv skulle målsättningen med en hinderbana i anslutning till ett motionsspår vara att locka barnfamiljer och ungdomar ut i löparspåret. Det skulle göra en aktivitet som i dag är mest uppskattat av vuxna mer attraktiv för yngre användare.

1.2.8 Behovet hos särskilt sårbara grupper

Kommunen har i en särskild behovsanalys tagit upp behovet av idrott- och spontananläggningar sam utomhusytor för personer med en funktionsnedsättning⁴. I analysen fastslås att kommunen, ska beakta de behov som finns hos personer med funktionsnedsättning när anläggningar planeras,

Funktionsnedsatta är en grupp med väldigt olika behov utifrån vad funktionsnedsättningen består i. Syftet med en hinderbana är att tillskapa en träningsform som upplevs som utmanande av många. Detta kan vara svårt att kombinera med att banan ska vara tillgänglighetsanpassad.

Förstudien bör titta på frågan om vissa av hindren kan byggas så att dessa är möjliga att använda för till exempel en rullstolsbrukare. Det kan också vara en fördel för särskilt sårbara grupper att en hinderbana erbjuder alternativa hinder med olika svårighetsgrad för att göra gymmet attraktivt för fler. Hur detta ska ske bör utredas i en eventuell förstudie.

1.2.9 Kostnad och ekonomi för en hinderbana

Kostnaden för en hinderbana är beroende av banans utformning, antal hinder och hur detta ska ligga i terrängen. Hinderbanan i Upplands Väsby kostade 750 tkr när den byggdes 2018. Banan som öppnade i Sigtuna hösten 2023 kostade 1 800 tkr att anlägga. Kostnaden för markarbeten och anläggning har ökat kraftigt de senaste åren, hela 30 % sedan början av 2021.

Jämfört med det utegym som färdigställdes sommaren 2023 kan man anta att en hinderbana skulle bli ungefär 1,5- 2 gånger dyrare. Vad faktisk kostnad blir är först känt när en upphandling har genomförts.

I behovsanalysen för det nya utegymmet på Wättinge har en teoretisk kostnad på 10 kronor per användare tagits fram, under förutsättning att gymmet används av i snitt 30 personer om dagen. Under samma förutsättningar skulle man kunna anta en jämförande kostnad på 15 kronor per användare för en hinderbana. För sporthallar har en kostnad på 20 kronor räknats fram.

1.2.10 Placering av en hinderbana

En hinderbana bör placeras i anslutning till ett motionsspår, helst så att utövaren måste springa genom hela motionsspåret för att genomföra hinderbanan. Det är också de förutsättningar som nämnden angett i uppdraget. Detta ger en kombination av träning av kondition, styrka, smidighet och balans.

⁴ KFN 2021-11-29 § 77.

Förslagsställaren i Tyresöinitiativet lyfter frågan om att lägga hinderbanan vid ett nytt motionsspår, förslagsvis nära Hanviken. Alternativet är att anlägga en hinderbana vid något av de existerande motionsspåren antingen i Alby eller vid Barnsjön.

Det finns fler argument som talar för lösningen där banan byggs vid något av de existerande spåren:

- Att anlägga ytterligare ett motionsspår med belysning är mycket kostsamt⁵. I den behovsanalys över spontan- och friluftsanläggningar som kultur- och fritidsnämnden beslutat om 2023-12-?? förespråkas inte en sådan lösning, utan snarare att kommunen försöker bättra förutsättningarna för att löpa i anslutning till redan existerande gångvägar.
- Placeringen av hinderbanan bör styras av ett nyttoperspektiv. Därför är det fördelaktigt om banan placeras nära där det bor flest Tyresöbor. Det talar för en placering nära Barnsjön som ligger närmare Tyresö centrum och Granängsringen snarare än i Alby eller ett nytt spår vid Hanviken.

Ytterst måste placeringen styras av de möjligheter naturen ger. Om banan kan anläggas på ett sådant sätt att den existerande naturen används är detta en fördel. Om detta är lättare vid något av spåren i Alby kan det tala för att banan placeras där. Frågan om placeringen behöver därför utredas i en eventuell förstudie.

1.2.11 Hinderbana och naturen

En hinderbana som anläggs vid motionsspåret vid Barnsjön eller i Alby kommer att innebära att ytterligare naturmark tas i anspråk och utsätts för slitage. Vissa hinder kommer att innebära att stigar anläggs ut i naturen omkring spåret. Andra hinder som anläggs bredvid banan kommer innebära att banans yta utvidgas.

Om en bana ska byggas bör en avvägning göras av hur hindren anläggs så att skador på naturen minimeras. Särskilt hänsyn behöver tas så att nyckelbiotoper inte skadas eller störs. Spåret i Alby går i ett naturreservat, vilket kan påverka möjligheterna att anlägga en hinderbana. Därför bör kommunens naturvårdare vara en viktig samarbetspartner vid en eventuell framtida förstudie, både när det gäller frågan vart banan ska tillskapas men även hur den ska utformas.

1.2.12 Hinderbana eller utegym

I en behovsanalys för placering av ytterligare utegym har förslag tagits fram om att ytterligare tre gym placeras:

- Nära Tyresö Centrum
- På västsidan av Granängsringen
- På Brevikshalvön

Den ekonomiska satsningen att bygga ett utegym eller en hinderbana är betydligt lägre än att till exempel bygga ett motionsspår, en sporthall eller en mountainbikebana. Man skulle kunna tänka sig en lösning där ett av ovanstående utegym ersätts med en hinderbana.

⁵ Vallentuna kommun har nyligen byggt ett nytt motionsspår på 1,3 km. Total kostnad för anläggning och belysning uppgick till 6,5 mnkr. Att byta beläggning på spåret i Alby uppgick till 4 mnkr, medan kostnaden för ny belysning omkring spåren uppgick till 6,5 mnkr.

Både utegym och hinderbana är redskap som tränar styrka. I ett utegym är träningen mer systematisk medan en hinderbana är mer utmanande och varierande. Sannolikt är det också en viss skillnad på målgrupperna: Utegym attraherar en vuxnare användargrupp än hinderbanan. En hinderbana kommer, om den ska vara utmanande, vara svår att genomföra för andra användargrupper. Det är därför inte så att de är "utbytbara" och ger samma effekt.

Ytterst är det en prioriteringsfråga vilken typ av anläggning kommunen vill satsa på. Om något av gymmen ska ersättas med en hinderbana, förespråkar utredaren att placeringen av ett nytt utegym på västsidan av Granängsringen nedprioriteras.

1.2.13 Förstudie/projektering och upphandling

Syftet med en behovsanalys är att beskriva behovet, inte att peka på lösningarna. Det är ett arbete som behöver göras när en eventuell hinderbana ska planeras, projekteras och upphandlas.

Om en hinderbana ska byggas, bör en upphandling genomföras som utgår från den funktion kommunen önskar snarare än hur lösningen ska se ut. För att genomföra upphandlingen bör en förstudie genomföras för att beskriva funktionen som önskas. På så sätt kan vägas in både att gymmen motsvarar behovet hos många medborgare, särskilt behoven hos personer med funktionsnedsättning.

2 Vad är den förväntade nyttan?

Nytta	Typ av nytta E/K (ekonomisk/kvalitet)	För vem/vilka	Uppskattad nytta i kronor eller förväntad nytta i kvalitet
En ny utmanande träningsform erbjuds	K	Medborgarna	Fler medborgare utnyttjar motionsspår
Ökad attraktivitet för ett av kommunens motionsspår	K	Medborgarna och samhället	Fler medborgare tränar
Bättre folkhälsa när medborgarna tränar	K/E	Medborgarna och samhället	Ökad livskvalitet

3 Vad blir konsekvenserna om inget görs?

Det är svårt att peka på tydliga konsekvenser om kommunen avstår från att bygga en hinderbana.

Målsättningen med hinderbanan är framför allt att ge människor möjlighet att träna och på så sätt stärka folkhälsan. Det är sannolikt att det finns ett sådant samband, och då även att det motsatta sambandet finns: Att förbättringen av folkhälsan uteblir om ingen hinderbana byggs.

De faktorer som påverkar detta är dock så många att det är svårt att hävda ett tydligt samband.

En möjlig konsekvens om inget görs är att kommunen får lite svårare att uppfylla målsättningen att *"Tyresöbor har tillgång till ett rikt och varierat utbud av kultur- och fritidsaktiviteter som främjar folkhälsan"*

4 Kontaktuppgifter

Namn	Enhet och roll	E-post	Telefon
Torstein Tysklind	Senior utredare, kommunstyrelseförvaltningen	torstein.tysklind@tyreso.se	08-578 29 730
Susanne Svidén	Fritidschef, kultur- och fritidsförvaltningen	susanne.sviden@tyreso.se	08-578 29 103
Inger Lundin	Förvaltningschef, kultur- och fritidsförvaltningen	inger.lundin@tyreso.se	08-578 29 763

Bilaga 1: Prövning av barnets bästa

Den 1 januari 2020 blev barnkonventionen svensk lag. Barnkonventionen slår fast att vid alla åtgärder och beslut som rör barn ska vad som bedöms vara barnets bästa beaktas i första hand. Vid beslut och åtgärder som rör barn till en liten del kan en enklare prövning göras.

Behovsanalysen omfattar behov av hinderbana i anslutning till motionsspår. Analysen påverkar barn, då barn är en tänkt målgrupp för en hinderbana. I och med att frågan inte berör barn mer än den berör andra medborgare, bedöms den röra barn till liten del.

Förvaltningen föreslår att behoven av hinderbana fastställs.

Barnets rättigheter i det aktuella ärendet

Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som alla tillsammans utgör en helhet, är odelbara, ömsesidigt beroende av och relaterar till varandra. Vid prövning av barnets bästa måste först och främst de fyra grundprinciperna beaktas. Dessa är artikel 2 om ickediskriminering, artikel 3 om barnets rätt att få sitt bästa prövat, artikel 6 om barnets rätt till liv och utveckling och artikel 12 om barnets rätt att göra sin röst hörd och få den beaktad. Relevant här är också barnets rätt till lek, vila och fritid (artikel 31).

På vilket sätt, direkt eller indirekt, berörs barn och unga av beslutet eller åtgärden?

Barn och unga kommer att påverkas direkt eftersom tillgång till hinderbana påverkar barns möjligheter till motion och träning.

Har berörda barn och unga fått ge sina åsikter och har de beaktats?

Kommunen har genom undersökningen Ung Livsstil, låtit kommunens högstadiel elever uttrycka sina åsikter hur de motionerar, vilka aktiviteter de bedriver, vilka aktiviteter de skulle vilja hålla på med och vilken typ av anläggningar ungdomarna tycker kommunens ska satsa på.

Bland ungdomarna är motionsspår den fjärde vanligaste träningsaktiviteten. Frågan om en hinderbana lyfts inte i enkäten, men bedömningen är att en hinderbana skulle bidra till att göra motionsspåret mer attraktivt för barn och unga. Vi vet från erfarenhet i andra kommuner att barnfamiljer och ungdomar är viktiga användargrupper som söker sig till utegym.

Barn och ungas åsikter har beaktats.

Har barn och ungdomars hälsa, utvecklingsbehov och säkerhet beaktats?

Ja. Att ge möjligheter till motion och rörelse påverkar barnets hälsa positivt.

Har det identifierats risker som kan diskriminera enskilda eller grupper av barn och ungdomar?

Nej.

Vilka olika handlingsalternativ har identifierats? Har en analys för olika handlingsalternativ gjorts utifrån barnets bästa?

Att bygga en hinderbana, eller att inte göra det. Att tillskapa en hinderbana i anslutning till ett motionsspår bedöms vara positivt utifrån barnets bästa. Bedömningar om barnets bästa har väglett prioriteringen av de utredningsförslag som föreslås i analysen

Planera för återkoppling och utvärdering

I samband med vidare utredningar och förstudier bör barns synpunkter inhämtas.